

Vad kan förklara Sverigedemokraternas framgångar?

Sverigedemokraterna har fördubblat sitt väljarstöd sju val i rad. De fick 12,86 procent av rösterna 2014 och blev riksdagens tredje största parti. Sverigedemokraternas framgångar är på inget sätt unika. Invandringskritiska partier har de senaste årtiondena vunnit inträde i flera västeuropeiska parlament. I den här artikeln försöker jag sammanfatta vad internationell och svensk forskning har att säga om invandringskritiska partiers framgångar i allmänhet och Sverigedemokraternas framgångar i synnerhet.

I den svenska eftervalsdebatten har många velat tro att Sverigedemokraternas väljare egentligen inte sympatiserar med partiets politik utan bara vill protestera mot ett politiskt etablissemang som de upplever har svikit dem. Denna protesthypotes var länge omhuldad också av en del forskare. De systematiska utvärderingar som har gjorts pekar dock entydigt på att invandringskritiska väljare inte drivs av något allmänt politiskt missnöje, utan att de i lika hög grad som övriga partiets väljare motiveras av ideologiska och sakpolitiska överväganden (van der Brug m fl 2000). Med andra ord röstar väljarna på invandringskritiska partier för att de sympatiserar med dessa partiets politik.

Visserligen är invandringskritiska partiets väljare mer missnöjda än andra partiets väljare, men alltmer forskning pekar på att missnöjet beror på att de inte tycker att de etablerade partierna lyssnar på deras farhågor kring invandringen. McLaren (2012a, 2012b) visar t ex att personer som är invandringskritiska tenderar att vara missnöjda med politiken i de flesta länder i Västeuropa och att den kausala kedjan går i riktning från invandringskritiska attityder till missnöje. Sambandet mellan invandringskritiska attityder och politiskt missnöje är också starkare i länder med en lång historia av invandring, vilket enligt McLaren kan förklaras med att invandringskritiska väljare uppfattar elitens svek som värre i länder som har fört en liberal invandringspolitik under lång tid. Därtill visar studier att en anledning till att invandringskritiska partiets väljare inte litar på politiker i allmänhet är att dessa väljare lyssnar på de invandringskritiska partiernas budskap om att de etablerade partierna inte är att lita på (van der Brug 2003). Det mesta talar således för att den kausala riktningen går från invandringskritiska attityder och röstning på invandringskritiska partier till politiskt missnöje och inte tvärtom.

ANDREJ KOKKONEN

är doktor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet och forskar om etniska relationer, invandringskritiska partier och successionsordningars betydelse för politisk stabilitet i autokratier.
andrej.kokkonen@pol.gu.se

1. Efterfrågeförklaringar

Givet att invandringskritiska väljare i första hand motiveras av ideologiska och sakpolitiska överväganden är det naturligt att forskningen har ägnat sig åt att undersöka hur olika faktorer som påverkar invandringskritiska attityder påverkar röstning på invandringskritiska partier. Ibland motiveras studierna av en vilja att gå längre tillbaks i den kausala kedjan och förklara både röstningen och de attityder som ger upphov till röstningen, och ibland motiveras studierna av bristen på tillförlitliga data på attityder till invandrare. En populär teori är att konflikter mellan in- och utgrupper upplevs som mer akuta då resurserna är knappa (Blalock 1967; Olzak 1992), varför vi bör förvänta oss att invandrare upplevs som ett större hot i socioekonomiskt svaga grupper och i ekonomiskt dåliga tider. Det är ett etablerat faktum att lågutbildade och socioekonomiskt svaga grupper (t ex arbetslösa) tenderar att vara mer invandringskritiska än högutbildade och socioekonomiskt starka grupper (Ceobanu och Escandell 2010). Detsamma gäller Sverige (Demker 2013). Det mesta av forskningen pekar också på att nationellt ekonomiskt välstånd är negativt korrelerat med invandringskritiska attityder (Ceobanu och Escandell 2010). Vissa studier pekar också på ett positivt samband mellan arbetslöshetstal och invandringskritiska attityder, men forskningen är här inte lika entydig (Ceobanu och Escandell 2010). Överlag pekar dock forskningen på att invandringskritiska partier rent empiriskt borde ha en bättre jordmån bland socioekonomiskt svaga grupper, i ekonomiskt dåliga tider och i fattiga länder.

Mycket forskning pekar också mycket riktigt på att de invandringskritiska partierna har ett relativt starkt röststöd i socioekonomiskt svaga grupper som arbetslösa, lågutbildade och låginkomsttagare (Rydgren 2007; Arzheimer 2009; van der Brug m fl 2014). Detta gäller även i Sverige (Sannerstedt 2010). Forskningen har dock haft svårare att hitta ett samband mellan makroekonomiska förhållanden och invandringskritiska partiers valresultat. Det finns t ex inget robust samband mellan arbetslöshetstal och framgångar för invandringskritiska partier på nationell nivå (Rydgren 2007; Arzheimer 2009; van der Brug m fl 2014). Den populära teorin om att ekonomiska kriser gynnar invandringskritiska partier får således inte stöd av forskningen. För Sveriges del visar dock Rydgren och Ruth (2011, 2013) att Sverigedemokraterna är relativt framgångsrika i kommuner och valdistrikt med hög arbetslöshet och låg medelinkomst. Då studierna använder sig av aggregerade data är det svårt att säga om det rör sig om att resultaten beror på att arbetslösa och låginkomsttagare i kommunerna röstar på Sverigedemokraterna eller på att arbetslösheten och fattigdomen gör att även mer etablerade grupper känner sig hotade av invandringen och röstar på partiet. Men oavsett det är det uppenbart att socioekonomiska faktorer är viktiga för att förstå variationen i Sverigedemokraternas regionala framgångar.

Mycket uppmärksamhet har också ägnats invandringens roll för invandringskritiska partiers framgångar. Enligt grupphotsteorin (Blumer 1958; Quillian 1995; Bobo och Hutchings 1996) känner sig människor hotade när

de omges av människor från utgrupper och svarar med att utveckla negativa attityder till de utgrupper de omges av. Ju större utgruppen är desto större upplevs hotet vara, varför många forskare har antagit att storleken på invandringen är en viktig orsak till invandringskritiska partiers framgångar. Det finns dock teoretiska skäl som talar för att invandring under vissa förutsättningar även kan motverka invandringskritiska attityder. Enligt kontakthypotesen motverkar t ex personliga kontakter med invandrare invandringskritiska attityder genom att slå hål på fördomar om och öka sympatin för människor med invandrarbakgrund (Pettigrew 1998; Pettigrew and Tropp 2006). Om invandringen åtföljs av kontakter mellan infödda och invandrare skulle således invandringen kunna bidra till att motverka invandringskritiska attityder och dämpa invandringskritiska partiers framgångar. Det mesta av forskningen pekar dock på att invandringens storlek korrelerar positivt med invandringskritiska attityder (Ceobanu och Escandell 2010). Den forskning som har fokuserat på invandringens betydelse för invandringskritiska partiers framgångar på nationell nivå (för översikter av forskningsläget, se Rydgren 2007, Arzheimer 2009 och van der Brug m fl 2014) pekar också till övervägande delen på ett positivt samband, oberoende av om invandringen mäts med den invandrade befolkningens storlek eller med antalet asylsökande. Det finns dock även avvikande studier.

Studier på regional nivå inom länder visar också på en mer komplicerad bild, med signifikanta samband i vissa länder men inte i andra (Rydgren 2008). För svensk del är den mest intressanta studien Rydgren och Ruth (2013), som visar att Sverigedemokraterna går relativt dåligt i valdistrikt med många utomeuropeiska invandrare. Studien visar dock samtidigt att Sverigedemokraterna går relativt bra i valdistrikt med få invandrare som gränsar till valdistrikt med många invandrare. Det faktum att studien grundar sig på aggregerade väljardata gör att resultaten inte är helt enkla att tolka. En misstanke som ligger nära tillhands är att Sverigedemokraterna går sämre i valdistrikt med många utomeuropeiska invandrare därför att utomeuropeiska invandrare (och deras barn) inte röstar på Sverigedemokraterna och inte för att den svenskfödda befolkningen i sådana distrikt är mindre benägen att rösta på Sverigedemokraterna. Det mest intressanta resultatet från studien är därför att Sverigedemokraterna går relativt bra i svenskdominerade valdistrikt som ligger nära invandrantäta valdistrikt, vilket talar för att grupphotsteorin får stöd även i det svenska fallet och kan förklara en del av den regionala variationen i Sverigedemokraternas valresultat.

Sammantaget kan variationer i efterfrågan på invandringskritisk politik – och de faktorer som skapar en sådan efterfrågan – förklara en del av den regionala variationen i Sverigedemokraternas valresultat. Dock är det tveksamt om variationer i efterfrågan på invandringskritiska åsikter kan förklara Sverigedemokraternas valframgångar över tid. För paradoxalt nog har den svenska väljarkåren blivit mer välvilligt inställd till invandring i takt med att Sverigedemokraterna har växt i styrka. SOM-institutet vid Göteborgs universitet, som har samlat in de längsta tidsserierna om

svenska folkets inställning till invandring, visar att vi i dag är mycket mer positiva till invandring än vi var för 20 år sedan (Demker 2013). Andelen som tycker att det är ett ganska eller mycket bra förslag ”att ta emot färre flyktingar i Sverige” har t ex sjunkit från 61 procent 1990 till 45 procent 2012. Möjligen beror en del av minskningen av flyktingmotståndet på att bortfallet i undersökningarna har ökat över tid, men det kan knappast förklara hela trenden.

Det faktum att svenska folket har blivit mer positivt till invandring över tid skymmer emellertid en mer grundläggande sanning: Det finns, och har alltid funnits, en stark invandringskritisk opinion i Sverige. År 2012 tyckte t ex 45 procent av svenska folket att det var ett bra förslag att ta emot färre flyktingar, vilket ska jämföras med att endast 29 procent tyckte att det var ett dåligt förslag. Det finns således ett utbrett folkligt stöd för en mer restriktiv invandringspolitik – ett stöd som är betydligt mer omfattande än Sverigedemokraternas väljarstöd. Sverige är inte unikt i detta avseende. Tvärtom är den svenska opinionen förmodligen den mest toleranta i Europa (Hjerm och Boman 2014). Mudde (2010) menar t o m att de flesta, eller i vart fall en stor minoritet, europeiska väljare sympatiserar med invandringskritiska partiets budskap om att invandringen måste minskas drastiskt. Mot bakgrund av detta ter sig inte partiernas framväxt som särskilt märklig. Inte heller ter det sig intressant att söka huvudförklaringen till partiernas varierande framgångar i skillnader i utbudet av invandringskritiska åsikter. Den är tillräckligt stor för att motivera framgångsrika invandringskritiska partier i de flesta europeiska länder. Mudde menar att vi i stället bör söka svaret på partiernas varierande framgångar på utbudssidan, dvs hos partierna.

2. Sverigedemokraternas egen roll

Det finns mycket som talar för att de invandringskritiska partiernas framgångar till stor del kan förklaras av partiernas egna egenskaper. Bos och van der Brug (2010) visar att invandringskritiska partiets framgångar beror på i vilken utsträckning partierna uppfattas som legitima i väljarnas ögon. Mer precist definierar de legitimitet i termer av om ett parti ses som demokratiskt trovärdigt eller inte. De drar slutsatsen att de flesta väljare inte kan tänka sig att rösta på ett parti som de ser som ett hot mot demokratin och att invandringskritiska partier för att nå framgångar därför måste framstå som demokratiskt trovärdiga, åtminstone för ett betydande segment av väljarkåren. Bos och van der Brugs slutsats får stöd av det faktum att öppet fascistiska och nazistiska invandringskritiska partier (som British National Party och Nationaldemokratische Partei Deutschlands) har haft det svårare än populistiska invandringskritiska partier (som Fremskrittspartiet och Dansk Folkeparti) att nå framgångar i europeiska val under efterkrigstiden (Golder 2003; Carter 2005; Ivarsflaten 2006). Sverigedemokraterna kan ur detta perspektiv ses som ett undantag.

Sverigedemokraterna bildades 1988 av personer med bakgrund i det öppet rasistiska Bevara Sverige Svenskt, Sverigepartiet och Framstegspartiet, och Anders Klarström, som var partiledare mellan 1989 och 1995, hade tidigare varit aktiv i det nazistiska Nordiska rikspartiet. Under partiets första år dök det även ofta upp skinheads på partimöten, vilket sedermera ledde till att det infördes uniformsförbud. Det är troligt att partiet under de här åren framstod som mycket extremt i allmänhetens ögon, vilket sannolikt är en bidragande förklaring till varför partiet under en lång tid inte lyckades attrahera några större väljarskaror. Det är också rimligt att anta att partiets framgångar under senare år till viss del kan tillskrivas den normaliseringsprocess som började när Mikael Jansson tillträdde som partiledare 1995 och som accelererade i och med att Jimmie Åkesson tog över som partiledare 2005 (Widfeldt 2008). Det är även uppenbart att partiet under senare år medvetet har strävat efter att putsas på sin fasad för att attrahera nya väljargrupper, t ex genom att byta ut nationalismen mot socialkonservatismen och införa nolltolerans mot rasistiska uttalanden. Dock ska det påpekas att det inte finns några tillförlitliga data om hur Sverigedemokraterna har uppfattats av väljarna över tid, varför det inte går att klart belägga att väljarna i dag uppfattar Sverigedemokraterna som mer demokratiskt trovärdigt och mindre extremt än tidigare. Det kommer därför förmodligen aldrig att kunna ledas i bevis att Sverigedemokraternas ideologiska omsvängning och mjukare framtoning har bidragit till partiets framgångar under senare år. Men det faktum att de mer extrema konkurrenter som partiet har haft under sin historia, som Nationaldemokraterna och Svenskarnas Parti, aldrig har nått några större framgångar, medan det mindre radikala Ny Demokrati kom in i riksdagen 1991, kan möjligen ses som ett indirekt belägg för att partiets mjukare framtoning har varit framgångsrik.

En utbudsfaktor som har studerats i det svenska fallet är partiorganisationens betydelse. Erlingsson m fl (2012) visar att en aktiv partiorganisation var helt avgörande för att Sverigedemokraterna skulle erhålla politisk representation i kommunvalen 2006 och 2010. Partiet lyckades utan undantag bli representerat i de kommuner där det hade en partiorganisation på plats. I en uppföljningsstudie visar Bolin och Loxbo (2014) att storleken på partiorganisationen, de lokala kandidaternas kompetens (mätt som deras utbildningsgrad) och lokalavdelningarnas sammanhållning hade en positiv effekt på Sverigedemokraternas valresultat i valen 2006 och 2010, kontrollerat för resultatet i föregående val. En del av Sverigedemokraternas valframgångar under senare år kan således tillskrivas utbyggnaden av partiets organisation. Exakt varför partiorganisationen spelar roll är svårt att säga, men det faktum att kandidaternas utbildningsnivå och lokalorganisationernas sammanhållning spelar roll vittnar möjligen om att partiet har brottats med ett trovärdighetsproblem som delvis kan avhjälpas genom att ställa upp med trovärdiga kandidater. Denna tolkning understryks av att Bos och van der Brug (2010) visar att väljare är mer benägna att rösta på invandringskritiska partier som uppfattas som effektiva (i bemärkelsen att

de påverkar politiken). Partiets organisatoriska styrka och sammanhållning kan förmodligen också förklara varför det inte har fallit ihop på samma sätt som Ny Demokrati gjorde.

Även om bristen på data gör att det inte med säkerhet går att fastställa utbudsfaktorernas betydelse för Sverigedemokraternas framgångar torde partiets ideologiska omsvängning i mjukare riktning ha varit nödvändig för att slå igenom i opinionen. Det är helt enkelt svårt att föreställa sig att partiet skulle ha blivit så framgångsrikt som det är i dag om det inte hade lyckats putsa sin fasad och framstå som ett demokratiskt trovärdigt alternativ i många väljares ögon. Därtill har utbyggnaden av partiorganisationen med stor sannolikhet bidragit till partiets framgångar i de senaste valen.

3. Övriga partiers roll för Sverigedemokraternas framgångar

Utbudssidan består dock inte enbart av de invandringskritiska partierna själva. Mycket av forskningen fokuserar också på hur de etablerade partiernas strategier påverkar de invandringskritiska partiernas valresultat (van der Brug m fl 2014). Tre av strategierna är intressanta för att förstå den svenska situationen: ignorering, isolering och anpassning. Genom att ignorera de invandringskritiska partierna och deras huvudfrågor, vilket är den strategi som de svenska etablerade partierna föredrog innan Sverigedemokraterna kom in i riksdagen 2010, hoppas man att partierna kommer att självdö i brist på uppmärksamhet. Isolering, som är den strategi som man har valt efter det att Sverigedemokraterna kom in i riksdagen, går oftast ut på att skapa koalitioner för att förhindra att det invandringskritiska partiet får politiskt inflytande, som man t ex gjorde i och med den migrationspolitiska överenskommelsen mellan Alliansen och Miljöpartiet 2011 och decemberöverenskommelsen. Förhoppningen är att stärka och upprätthålla det stigma som tenderar att omge invandringskritiska partier så att partierna får det svårare att attrahera nya kandidater och väljare. En risk med nämnda strategier är att väljarna kan uppleva att de etablerade partierna sviker sin demokratiska plikt när de vägrar att diskutera det invandringskritiska partiets frågor och försöker isolera det på olika vis.

Den tredje strategin är att anpassa sin politik till de invandringskritiska partierna och börja konkurrera på deras hemmaplan. Sådana strategier har anammats av partier i en rad europeiska länder, med Danmark och Norge som två näraliggande exempel. Förhoppningen bakom anpassningsstrategin är att man genom att lyfta invandrarfrågan kan locka de invandringskritiska väljarna att återvända. Neutraliseras invandningsfrågan blir också andra politiska frågor, i vilka de etablerade partierna oftast har större trovärdighet, viktigare. Risken med anpassningsstrategin är att man legitimerar de invandringskritiska partiernas utgångspunkter samtidigt som man riktar ljuset mot deras kärnfråga. Partier brukar traditionellt sett gynnas av att frågor där de har sakfrågeägarskapet uppmärksammas. Och givet

hur invandringsopinionen ser ut i de flesta länder äger de invandringskritiska partierna sakfrågeägarskapet i invandringspolitiken. Sverige är inget undantag. Enligt de oviktade siffrorna från Sveriges Televisions vallokalsundersökning (VALU) 2014 anser 17 procent av väljarna att Sverigedemokraterna har den bästa flykting- och invandringspolitiken. Endast Socialdemokraternas flykting- och invandringspolitik kan uppvisa ett högre stöd (20 procent). Då VALU 2014 grovt underskattar sympatierna för Sverigedemokraterna i sina oviktade data är det dock troligt att Sverigedemokraterna är det parti av de två som egentligen har starkast stöd för sin flykting- och invandringspolitik.

Det råder ingen enighet inom forskningen kring vilken strategi som är mest effektiv. En anledning till oenigheten är att det empiriska underlaget för att dra slutsatser är relativt litet. Ignoreringsstrategin kan hämta visst stöd från studier som visar att invandringskritiska partier gynnas av att invandringen står på den politiska dagordningen (Meguid 2005; Arzheimer 2009). Det går dock att misstänka att de etablerade partierna inte har full kontroll över den politiska dagordningen. Till exempel är det inte otänkbart att de invandringskritiska partierna på egen hand kan föra upp invandringen på dagordningen genom sina framgångar – en möjlighet som studier på området sällan kontrollerar för. Med det sagt är det möjligt att de etablerade partiernas val att under en lång tid inte politisera invandringsfrågan i någon högre utsträckning kan förklara varför det tog så lång tid för Sverigedemokraterna att ta plats i den svenska riksdagen (Rydgren 2010; Dahlström och Esaiasson 2013).

Isoleringsstrategin kan hämta indirekt stöd av det faktum att väljarna undviker att rösta på invandringskritiska partier som de uppfattar som odemokratiska. Frågan är dock om strategin är tillämpbar i situationer där invandringskritiska partier är etablerade. Art (2007) noterar t ex att strategin främst är effektiv i etableringsfasen, innan partierna har vuxit sig starka. När partierna har vuxit sig starka riskerar strategin att bli ineffektiv eller t o m kontraproduktiv. Som Arzheimer och Carter (2006) visar tenderar invandringskritiska partier också att vinna på att de etablerade partierna bildar blocköverskridande överenskommelser för att hålla dem borta från makten. Arts analys får även ett visst stöd av de studier som visar att invandringskritiska väljares bristande politiska missnöje beror på att de upplever att de etablerade partierna inte lyssnar på deras oro för invandringens konsekvenser. Det skulle kunna förklara varför Sverigedemokraternas väljare enligt VALU 2014 bestämmer sig tidigast av samtliga partiers väljare och dessutom är minst benägna att byta parti. När de väl har valt Sverigedemokraterna och ser hur övriga partier behandlar partiet och dess oro för invandringens konsekvenser tappar de helt enkelt tron på de etablerade partierna och blir därmed svåra att vinna tillbaks.

Anpassningsstrategin har fått blandat stöd i länderkomparativa studier. Van der Brug m fl (2005) finner att avståndet mellan invandringskritiska partier och konkurrerande partier i invandringsfrågan inte har någon effekt

på de invandringskritiska partiernas valresultat. Däremot missgynnas de invandringskritiska partiernas valresultat om deras huvudkonkurrenter (ofta det största högerpartiet) ligger nära partierna ideologiskt på vänster-högerskalan (vilken brukar avspegla partiernas ekonomiska politik). Arzheimer och Carter (2006) kommer tvärtom fram till att partiernas valresultat gynnas när deras huvudkonkurrenter ligger nära dem ideologiskt på vänster-högerskalan. För svensk del har Dahlström och Sundell (2012) studerat hur inställningen till invandring bland de etablerade partiernas kommunpolitiker påverkade röststödet för Sverigedemokraterna i valet 2010. De kommer fram till att Sverigedemokraterna fick fler röster i kommuner där de etablerade partiernas representanter var relativt skeptiska till invandring, vilket de tolkar som att Sverigedemokraterna gynnas när de etablerade partierna anpassar sin retorik i invandringskritisk riktning. Studien kontrollerar dock inte för hur spridda invandringskritiska attityder är bland kommunernas väljare. Möjligen speglar graden av invandringskritik bland politikerna endast graden av invandringskritik – och därmed Sverigedemokraternas väljarpotential – i befolkningen i stort.

Därtill kan man ifrågasätta hur relevant studien och utvärderingar av anpassningsstrategin över huvud taget är för att förstå händelseutvecklingen i Sverige efter 2010. De etablerade partierna i Sverige reagerade nämligen på Sverigedemokraternas intåg i riksdagen med att sluta den migrationspolitiska överenskommelsen mellan Alliansen och Miljöpartiet 2011 och ytterligare liberalisera invandrings- och flyktingpolitiken. Förändringarna har i efterhand accepterats av Socialdemokraterna. Till det kommer att flyktingsituationen i vår omvärld har lett till att den faktiska flyktingmottagningen har ökat drastiskt under mandatperioden 2010–14. Under 2014 tog Sverige emot tre gånger fler flyktingar än under 2010 och är i dag det större land i EU som utan tvekan tar emot flest flyktingar per capita. Det faktum att liberaliseringen har letts av Alliansen, vars väljare tenderar att vara mer invandringskritiska än de rödgröna partiernas väljare, gör situationen i det närmaste unik. Inte någonstans torde ett invandringskritiskt partis framgångar ha åtföljts av en sådan stor ökning av invandringen.

Den lilla forskning som finns om effekterna av en sådan strategi pekar entydigt på att de etablerade partierna förlorar väljare till det parti vars politik man fjärrar sig ifrån (Meguid 2005). Forskningen brukar också betona att de partier som anpassar sig till invandringskritiska partiers politik riskerar att förlora de väljare som känner sig svikna av anpassningen till mer invandringsvänliga partier (van der Brug m fl 2014). I det svenska fallet kan man spekulera i det motsatta scenariot. I praktiken är Sverigedemokraterna i dag ensamt om att förespråka en mer restriktiv flykting- och invandringspolitik. Går vi några år tillbaka i tiden intog både Moderaterna och Socialdemokraterna en mer restriktiv linje än övriga partier. Det är inte osannolikt att många av dessa partiers väljare kände sig svikna i och med liberaliseringen av invandringspolitiken och svarade med att rösta på Sverigedemokraterna 2014. Slutsatsen att Sverigedemokraterna har gyn-

nats av de etablerade partiernas liberalisering av invandringspolitiken får stöd av Loxbo (2014), som visar att de väljare som vill se större invandringspolitiska skillnader mellan partierna i högre utsträckning kan tänka sig att rösta på Sverigedemokraterna även i de fall då de i första hand sympatiserar med etablerade partier. Liberaliseringen av invandringspolitiken har också fört upp invandringsfrågan på den politiska dagordningen, vilket Fredrik Reinfeldts ”öppna era hjärtan-tal” i valspurtens slutskede 2014 tydligt illustrerar.

För att sammanfatta forskningsläget är det sannolikt att den ignoreringsstrategi som de etablerade partierna länge höll fast vid bidrog till att hålla Sverigedemokraterna utanför riksdagen. Den isolerings- och konfrontationsstrategi som man därefter har anammat har dock troligen varit kontraproduktiv och bidragit till att Sverigedemokraterna har ökat sitt stöd i opinionen. Det är också sannolikt att strategin har lett till att de väljare som Sverigedemokraterna har vunnit över har blivit ännu mer missnöjda med de etablerade partierna och därför kommer att bli svåra att vinna tillbaka.

4. Sammanfattning och framåtblickar

Sverigedemokraternas framgångar är i mångt och mycket en produkt av hur partiet och andra partier har agerat under åren. Det har alltid funnits en stark invandringskritisk opinion i Sverige, som har väntat på att exploateras av politiska entreprenörer. Ny Demokrati lyckades delvis mobilisera kring en invandringskritisk agenda 1991, men föll snabbt samman efter valet 1994, då man åkte ur riksdagen. De etablerade partiernas ovilja att efter 1994 års val politisera invandringsfrågan bidrog med stor sannolikhet till att försvåra för nya invandringskritiska partier att växa till sig. Efter mycket enträget arbete med att bygga ut sin partiorganisation och putsa sin demokratiska fasad lyckades dock Sverigedemokraterna till slut fylla det tomrum som Ny Demokrati lämnade efter sig. Sverigedemokraternas framgångar efter inträdet i riksdagen kan sannolikt tillskrivas den fortsatta utbyggnad av partiorganisationen och den putsning av fasaden som man har ägnat mandatperioden åt, men kanske framför allt de etablerade partiernas val att ta strid för en ännu mer liberal invandringspolitik än tidigare.

Det finns i dagsläget inga tecken på att de etablerade partierna kommer att göra några avsteg från den liberala invandringspolitik som de slog in på 2011. Flyktingströmmarna till Sverige visar heller inga tecken på att avta, varför invandringen med stor sannolikhet kommer att stå högt på dagordningen de kommande åren. Dessutom verkar de väljare som en gång har bestämt sig för att rösta på Sverigedemokraterna svara på de etablerade partiernas isoleringsstrategi med att bli mer avogt inställda till de etablerade partierna. Det finns därför all anledning att anta att Sverigedemokraternas framgångar kommer att fortsätta den kommande mandatperioden.

- Art, D (2007), "Reacting to the Radical Right: Lessons from Germany and Austria", *Party Politics*, vol 13, s 331-349.
- Arzheimer, K (2009), "Contextual Factors and the Extreme Right Vote in Western Europe, 1980-2002", *American Journal of Political Science*, vol 53, s 259-275.
- Arzheimer K och D Carter (2006), "Political Opportunity Structures and Right-Wing Extremist Party Success", *European Journal of Political Research*, vol 45, s 419-443.
- Blalock, H M (1967), *Towards a Theory of Minority-Group Relations*, Wiley, New York, NY.
- Blumer, H (1958), "Race Prejudice as a Sense of Group Position", *The Pacific Sociological Review*, vol 1, s 3-7.
- Bobo, L och V L Hutchings (1996), "Perceptions of Racial Group Competition: Extending Blumer's Theory of Group Position to a Multiracial Social Context", *American Sociological Review*, vol 61, s 951-972.
- Bolin, N och K Loxbo (2014), "Radical Right Parties, Organizational Maturity and Electoral Success: The Sweden Democrats and the Elections of 2006 and 2010", manuskript, Avdelningen för samhällsvetenskap, Mittuniversitetet, Sundsvall och Institutionen för statsvetenskap, Linnéuniversitet, Växjö.
- Bos, L och W van der Brug (2010), "Public Images of Leaders of Anti-Immigration Parties: Perceptions of Legitimacy and Effectiveness", *Party Politics*, vol 16, s 777-799.
- van der Brug, W (2003), "How the LPF Fuelled Discontent: Empirical Tests of Explanations of LPF-Support", *Acta Politica*, vol 38, s 89-106.
- van der Brug, W, M Fennema, S van Heerden och S de Lange (2014), "Not that Different after All: Radical Right Parties and Voters in Western Europe", i Sandelid, C (red), *European Populism and Winning the Immigration Debate*, European Liberal Forum, Bryssel.
- van der Brug, W, M Fennema och J Tillie (2000), "Anti-Immigrant Parties in Europe: Ideological or Protest Vote?", *European Journal of Political Research*, vol 37, s 77-102.
- van der Brug, W, M Fennema och J Tillie (2005), "Why Some Anti-Immigrant Parties Fail and Others Succeed: A Two-Step Model of Electoral Support", *Comparative Political Studies*, vol 38, s 537-573.
- Carter, E (2005), *The Extreme Right in Western Europe: Success or Failure?*, Manchester University Press, Manchester.
- Ceobanu, A M och X Escandell (2010), "Comparative Analyses of Public Attitudes toward Immigrants and Immigration Using Multinational Survey Data: A Review of Theories and Research", *Annual Review of Sociology*, vol 36, s 309-328.
- Dahlström, C och P Esaiasson (2013), "The Immigration Issue and Anti-Immigrant Party Success in Sweden 1970-2006: A Deviant Case Analysis", *Party Politics*, vol 19, s 343-364.
- Dahlström, C och A Sundell (2012), "A Losing Gamble: How Mainstream Parties Facilitate Anti-Immigrant Party Success", *Electoral Studies*, vol 31, s 353-363.
- Demker, M (2013), "Svensk Migrationspolitisk Opinion 1991-2012", rapport, SOM-institutets temaserie 2013:2, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Erlingsson, G Ó, K Loxbo och R Öhrvall (2012), "Anti-Immigrant Parties, Local Presence and Electoral Success", *Local Government Studies*, vol 38, s 817-839.
- Golder, M (2003), "Explaining Variation in the Success of Extreme Right Parties in Western Europe", *Comparative Political Studies*, vol 36, s 432-466.
- Hjerm, M och A Boman (2014), "Is It Getting Worse? Anti-Immigrant Attitudes in Europe during the 21st Century", i Sandelid, C (red), *European Populism and Winning the Immigration Debate*, European Liberal Forum, Bryssel.
- Ivarsflaten, E (2006), "Reputational Shields: Why Most Anti-Immigrant Parties Failed in Western Europe, 1980-2005", manuskript, Institutt for sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen.
- Loxbo, K (2014), "Voters' Perceptions of Policy Convergence and the Short-term Opportunities of Anti-Immigrant Parties: Examples from Sweden", *Scandinavian Political Studies*, vol 37, s 239-262.
- McLaren, L (2012a), "Immigration and Trust in Politics in Britain", *British Journal of Political Science*, vol 42, s 163-185.
- McLaren, L (2012b), "The Cultural Divide in Europe: Migration, Multiculturalism, and Political Trust", *World Politics*, vol 64, s 199-241.
- Meguid, B (2005), "Competition between Unequals: The Role of Mainstream Party Strategy in Niche Party Success", *American Political Science Review*, vol 99, s 347-359.
- Mudde, C (2010), "The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy", *West European Politics*, vol 33, s 1167-1186.
- Olzak, S (1992), *The Dynamics of Ethnic Competition and Conflict*, Stanford University Press, Stanford, CA.
- Pettigrew, T F (1998), "Intergroup Contact Theory", *Annual Review of Psychology*, vol 49, s 65-85.

- Pettigrew, T F och L R Tropp (2006), "A Meta-Analytic Test of Intergroup Theory", *Journal of Personality and Social Psychology*, vol 90, s 751-783.
- Quillian, L (1995), "Prejudice as a Response to Perceived Group Threat: Population Composition and Anti-Immigrant and Racial Prejudice in Europe", *American Sociological Review*, vol 60, s 586-611.
- Rydgren, J (2007), "The Sociology of the Radical Right", *Annual Review of Sociology*, vol 33, s 241-262.
- Rydgren, J (2008), "Immigration Sceptics, Xenophobes, or Racists? Radical Right-wing Voting in Six West European Countries", *European Journal of Political Research*, vol 47, s 737-765.
- Rydgren, J (2010), "Radical Right-Wing Populism in Denmark and Sweden: Explaining Party System Change and Stability", *The SAIS Review of International Affairs*, vol 30, s 57-71.
- Rydgren, J och P Ruth (2011), "Voting for the Radical Right in Swedish Municipalities: Social Marginality and Ethnic Competition?", *Scandinavian Political Studies*, vol 34, s 202-225.
- Rydgren, J och P Ruth (2013), "Contextual Explanations of Radical Right-Wing Support in Sweden: Socioeconomic Marginalization, Group Threat, and the Halo Effect", *Ethnic and Racial Studies*, vol 36, s 711-728.
- Sannerstedt, A (2010), "Sverigedemokraterna i Skåne", i Johansson, S (red), *Regional demokrati – om politik och medier i Skåne*, SOM-rapport nr 48, Statsvetenskapliga institutonen, Göteborgs universitet.
- Widfeldt, A (2008), "Party Change as a Necessity: The Case of the Sweden Democrats", *Representation*, vol 44, s 265-276.